

Tillsyn i skyddade områden 2018

mars 2019

stockholm.se

Tillsyn i skyddade områden 2018

Dnr: 2019-5983

Utgivare: Miljöförvaltningen

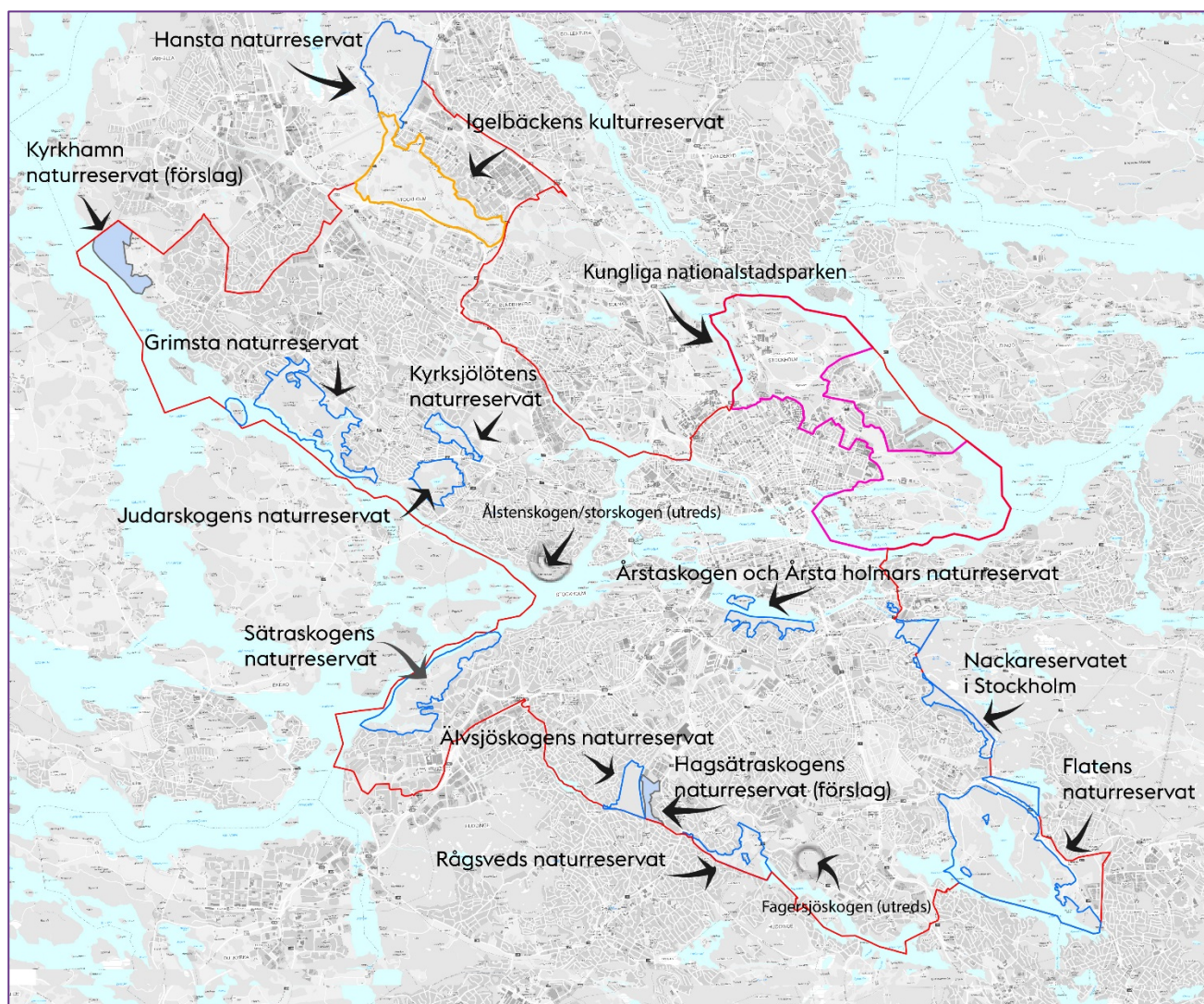
Kontaktperson: Nette Bygren

Innehåll

Tillsyn i Stockholms stads skyddade områden 2018	4
Tillsynsarbetet	5
Tillsynsobjekt.....	5
Nackareservatet i Stockholms stad.....	9
Flatens naturreservat	13
Rågsveds naturreservat	18
Årstaskogen – Årsta holmar naturreservat	22
Älvsjöskogens naturreservat	26
Sätraskogens naturreservat	30
Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat	34
Grimsta naturreservat	41
Hansta naturreservat.....	44
Igelbäckens kulturresevat	50
Naturminnen	56
Bevarandestatus i natur- och kulturresevat	58

Tillsyn i Stockholms stads skyddade områden 2018

Stockholms stad hade i slutet av 2018 elva kommunalt skyddade naturområden – tio naturreservat och ett kulturresevat – i vilka miljöförvaltningen utövar tillsyn enligt miljöbalken. Dessutom ansvarar miljö- och hälsoskyddsnämnden för tillsynen av två naturminnen som tidigare inrättats av länsstyrelsen. Delar i tre av reservaten är också utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv.

Skyddade områden och förslag på tillkommande reservat i Stockholms stad. Årstaskogen och Årstaholmar naturreservat samt Rågsveds naturreservat inrättades under året. Miljö- och hälsoskyddsnämnden har inte tillsyn över Kungliga nationalstadsparken.

Tillsynsarbetet

I tillsynen av stadens natur- och kulturresevat kontrolleras efterlevnad av syften, föreskrifter, dispenser och andra beslut som fattats med stöd av 7 kap miljöbalken. Förvaltningen har bland annat en skyldighet att åtalsanmäla överträdelser av resevatens föreskrifter. Miljöförvaltningen söker systematiskt följa upp tillståndet för de värden som resevaten ska skydda, och de mål som satts upp i resevatsbeslut och fastställda skötselplaner.

Med rådgivning, information och dialog med resevatens förvaltare bidrar miljö- och hälsoskyddsnämnden till en god naturvård och bra tillgänglighet i de skyddade områdena.

Tillsynsobjekt	Laga kraft	Yta (ha)	Natura 2000-område
Judarskogens naturresevat	1995	95	Goda förutsättningar för större vattensalamander + utvecklingsområde för lövsumpskog
Kyrksjölötens naturresevat	1997	50	Goda förutsättningar för större vattensalamander + utvecklingsområde för lövsumpskog
Hansta naturresevat	1998	280	Ek-hassellundar
Grimsta naturresevat	2004	320	
Flatens naturresevat	2006	760	
Igelbäckens kulturresevat	2006	411	
Sätraskogens naturresevat	2006	256	
Nackareservatet i Stockholms stad	2006	99	
Älvsjöskogen naturresevat	2016	65	
Ärtaskogen och Ärsta holmars naturresevat	2018	64	
Rågsveds naturresevat	2018	94	
Naturminne, bergsbrant Pålundsberget, Södermalm	1997	0,25	
Naturminne, flyttblock Vårberg	1960	-	
Summa		2494,25	

Genomförda undersökningar i reservaten

Inventering av fladdermöss

Fladdermöss har ett starkt skydd i artskyddsförordningen (2007:845). Under 2017 och 2018 genomförde Ecocom AB en fladdermusinventering på 45 olika lokaler i länet, varav fem inom Stockholms stad, på uppdrag av kommunerna i området. Tre av dessa lokaler ligger i stadens naturreservat. Syftet med inventeringen var att öka kunskapen om regionens fladdermusfauna, identifiera behov av hänsynstaganden och förbättringsåtgärder som kan gynna fladdermössen.

Nya arter för Stockholms stad är dammfladdermus, fransfladdermus och sydfalldermus. Av lokalerna i Stockholm stad hade Västra Årtaskogen och Stora Sköndal mycket hög aktivitet. Hansta var den artrikaste lokalen med nio påträffade arter.

Alla fladdermusarter kräver viss hänsyn vid exploatering. Hänsynsåtgärder kan handla om att bevara lövskog nära stränder, spara gamla ädellövträd och sumpskogar, men också om att undvika fasadbelysning på slott och kyrkor, eller belysning längs gång- och cykelvägar som går igenom områden där fransfladdermus förekommer. Genom att anlägga eller restaurera våtmarker och sumpskogar ökar man mängden av de insekter som många fladdermöss jagar. Fladdermöss har olika behov under olika delar av året. Under sommaren behöver de koloniplatser i gamla träbyggnader eller hålträd. I närheten av koloniplatsen måste det finnas tillräckligt med födosöksområden som honorna kan flyga till under natten för att jaga, innan de återvänder till kolonin för att ge ungarna di. Fladdermössen behöver också viloplatser, till exempel små trädhåll eller gamla träbyggnader, och övervintringsplatser som jordkällare eller berggrum. De behöver även extra insektsrika miljöer, så kallade nyckelbiotoper för fladdermöss, för födosök under vår och höst.

Inventering av groddjur

Groddjur är fridlysta och vissa har ett starkt skydd i EU:s art- och habitatdirektiv. Därtill är de mycket bra "paraplyarter" då väldigt många andra arter gynnas om groddjurens livsmiljöer bevaras. Groddjuren är också goda miljöindikatorer, då de är särskilt känsliga för uppsplittring av landskapet samt minskning av fuktiga naturtyper.

Inom Stockholms stad förekommer idag länets alla fem groddjursarter. Under 1940-1990-talet försvann dock många leklokaler för groddjur från staden genom bebyggelse, dränering, utdikning och massupplag. Särskilt större vattensalamander och åkergroda har idag svaga populationer. På 2000-talet började Stockholm stad försöka reparera detta. Genom stadens

försorg, i samarbete med ideella krafter, har våtmarker restaurerats och ca 30 stycken nya groddammar har tillskapats över hela Stockholm. Inventeringar som gjorts 2008 och nu upprepats under 2018 visar tydliga resultat av insatserna under denna tid. Skogsvaktarkärret i Igelbäckens kulturresevat och Judarskogens salamanderdammar är exempel på nyskapade småvatten som numera hyser stora populationer av groddjur.

Groddjurens livsmiljöer behöver hänga ihop sinsemellan för att möjliggöra spridning. Hittills har staden anlagt tre grodtunnlar under vägar där djuren behöver komma fram, och fler planeras. Rapporten kommer att färdigställas under 2019.

Under kommande år följer förvaltningen upp bevarandestatusen för småvatten inom respektive resevat, där groddjurinventeringens resultat kommer utgöra ett av underlagen.

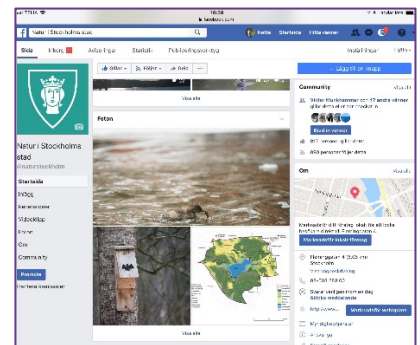
Tillgänglighet

Förvaltningen deltar i arbetet med att tillgängliggöra reservaten i samråd med berörda stadsdelsnämnder, och arbetar aktivt med information till allmänheten. Dels att med information möjliggöra för fler att hitta ut i naturen, dels med konkreta fysiska åtgärder på stigar, entréer och mötesplatser.

Facebook

Miljöförvaltningen driver sidan *Natur i Stockholms stad* på Facebook.

Syftet är i första hand inspirera till besök i stadens naturresevat och grönområden. Men förvaltningen berättar också om tillsynsarbetet i reservaten, och publicerar nyheter om naturen i Stockholm, och om olika aktiviteter som pågår i våra naturområden. Responsen är god och antalet följare stiger stadigt.

Naturkartan

Naturkartan är en digital naturguide på webben som också kan laddas ned till smartphones. Miljöförvaltningen håller löpande informationen om stadens naturresevat aktuell.

Ett basutbud av service

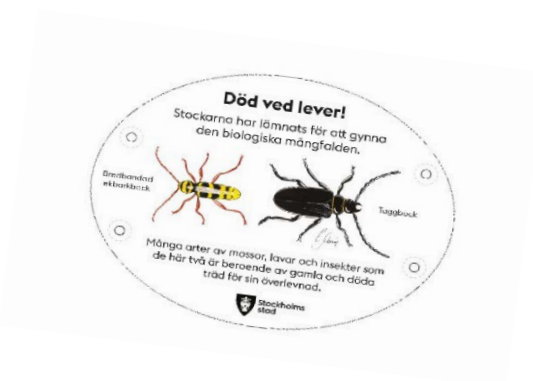
Förvaltningen strävar efter att varje reservat ska ha ett basutbud i form av toalett, sittplatser och tydlig information om reservatet och dess värden. I de flesta reservaten begränsas utflykten/vistelsetiden p.g.a. av bristen på toaletter.

Miljöförvaltningen har under året tagit initiativ till samarbete med berörda förvaltningar om möjligheten att få till besökstoiletter i några av de större skyddade naturområdena. En förvaltningsövergripande grupp arbetar nu med siktet på tre pilotprojekt inom Rågsveds naturreservat, Nackareservatet och Ågesta.

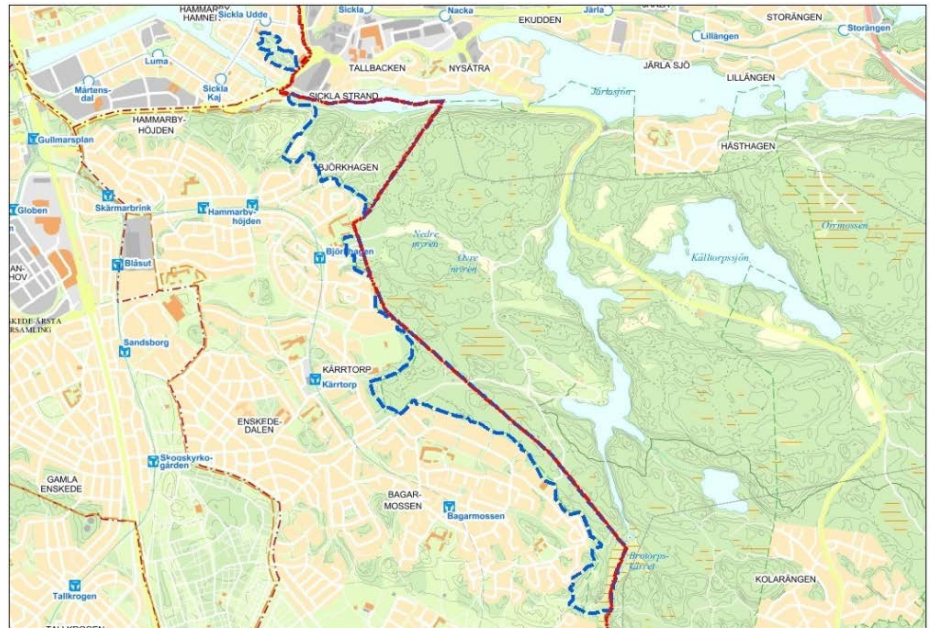
Skyltning

Miljöförvaltningen har gjort bedömningen att gränsmarkeringen av reservaten måste bli tydligare för att besökaren ska uppleva att man befinner sig inom ett reservatsområde. Förvaltningen har samordnat berörda förvaltningar för att få till stånd utsättning och gränsmarkering i såväl nya som befintliga reservat. Tre reservat kommer att gränsmarkeras under 2019.

Förvaltningen tillhandahåller också original till informationsskyltar som handlar om död ved och koppling av hund, fritt för stadsdelsförvaltningarna att använda.

Nackareservatet i Stockholms stad

Skogslandskapet i inre delen av Tyrestakilen utgörs idag av de båda kommunala naturreservaten Nackareservatet i Stockholms stad respektive Nacka kommun. Reservaten nyttjas för många friluftaktiviteter som vandring, orientering, skidåkning, skridskoåkning, fiske, cykling, svamp- och bärplockning. Lilla Sickla vid Sicklasjön är ett av de värdefullaste områdena i Stockholmdelen av Nackareservatet, både när det gäller natur och kultur.

Inne i Hammarby Sjöstads bostadsområde ligger en enklav av reservatet – Sickla ekpark. Ekbacken är mycket uppskattad av invånarna som närmatur. Insektsinventeringar på platsen visar att ett flertal arter av skyddsvärda insekter trivs i ekarna.

Tillsynsrådgivning samt aktiviteter i reservatet

Förvaltarna, Skarpnäcks och Södermalms stadsdelsförvaltningar, har även under 2018 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser i reservatet.

Miljöförvaltningens ekologer har under året besökt reservatet ett flertal gånger tillsammans med Skarpnäcks respektive Södermalm stadsdelsförvaltning. Fokus för dessa besök har varit på skötselrådgivning inför restaurering av kulturlandskapet och ekmiljöer inom reservatet.

Svavelticka på gammal ek i Nackareservatet

Naturvårdande åtgärder

Skarpnäck stadsdelsförvaltning har under 2018 fortsatt restaureringen av kulturmarkerna i anslutning till Brotorp. Restaureringen har inkluderat återskapande av slåttermark samt friställningen av ek, med hänsyn till dagens kvaliteter för t ex fågel- och insektslivet. I brynzonerna kring Brotorp har dessutom fågel- och fladdermusholkar har satts upp.

Den ideella föreningen Lilla Sickla vänner har, i samråd med miljöförvaltningen, fortsatt de goda naturvårdsinsatserna vid Lilla Sickla. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har också låtit ta bort den invasiva arten skunkkalla inom området. Miljöförvaltningen bedömer att naturvårdsarbetet har bedrivits på ett sätt som gynnar reservatens värden.

Södermalms stadsdelsförvaltning har påbörjat en genomgång av träd i Sickla ekpark med fokus på värden och säkerhet, vilken planeras att fortsätta under 2019. Miljöförvaltningen har deltagit vid genomgång i fält.

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Förvaltaren har under 2018 slutfört åtgärden att anlägga en mindre stig som sammankopplar utegymmet med Brotorp och stigarna ut mot Nackareservatet i Nacka. Åtgärden bedöms öka tillgängligheten inom reservaten. De naturvårdande åtgärderna vid Brotorp har även höjt områdets upplevelsevärden.

Efterlevnad av bestämmelser

Miljöförvaltningen anser att efterlevnaden av föreskrifterna i reservatet har varit relativt god under 2018, med undantag av cykling i terräng. Förvaltningen får fortsatt in frågor om cykling i reservatet. Dels kommer synpunkter på att cyklingen sliter på marktäcket i skogen och stör gående. Andra anser att cykling ska tillåtas i terräng. Det är idag inte tillåtet att cykla utanför uppskyldad cykelväg enligt Stockholms lokala trafikföreskrifter. Under 2018 har stadsdelsförvaltningen, enligt budgetuppdrag, fortsatt utredningen av förutsättningar för cykling i reservatet i samarbete med fastighetskontoret, miljöförvaltningen och representanter från cykelorganisationer.

Tillstånds- och dispensärenden

Valborgseld

Stadsbyggnadsnämnden har under året meddelat tillstånd enligt reservatsföreskrifterna till att fortsatt bevilja valborgsmässoeld vid Lilla Sickla.

Ledningsdragningar

Miljöförvaltningen och stadsbyggnadskontoret har under året haft löpande möten med Stockholm Exergi samt Ellevio för planering av ledningsdragning inom reservatets nordvästra del. Stockholm Exergi ansöker om reservattillstånd för att dra en fjärrvärmeledning i Nackareservatet inom Stockholms stad för försörjning av Nacka kommun. Ledningen är i dagsläget planerad att dras från Hammarbyhöjden, genom östra delen av Hammarbyhöjdens koloniområde via ett pumphus och vidare över Sickla kanal till Nacka. Ellevio planerar i ett senare skede att dra en ny ledning från Hammarbybackens parkering i samma bro, vilket Stockholm Exergi ger utrymme för. Tillgängligheten till Nackareservatet kommer att påverkas under de ca 1,5-3 år som Stockholm Exergis och Ellevios projekt kommer att genomföras. Tillfälliga gångvägar samt kompensationsåtgärder planeras. Pumphuset ligger utanför reservatet och hanteras separat genom bygglov. Förvaltningen har lämnat synpunkter i samtliga ärenden.

Undersökningar i reservatet

Under sommaren 2018 lät fastighetskontoret inventera kärlväxter, dagfjärilar och blombesökande skalbaggar på sju utvalda gräsmarker, varav en i Brotorp inom Nackareservatet i Stockholms stad. Syftet har varit att skapa ett kunskapsunderlag för att kunna undersöka hur artsammansättningen i områdena påverkas över tid, till följd av satsningen på naturvårdande skötsel.

Vid Brotorp noterades förekomster av 82 arter kärlväxter, varav 19 naturvårdsarter. Bland funna insektsarter kan nämnas den rödlistade och i

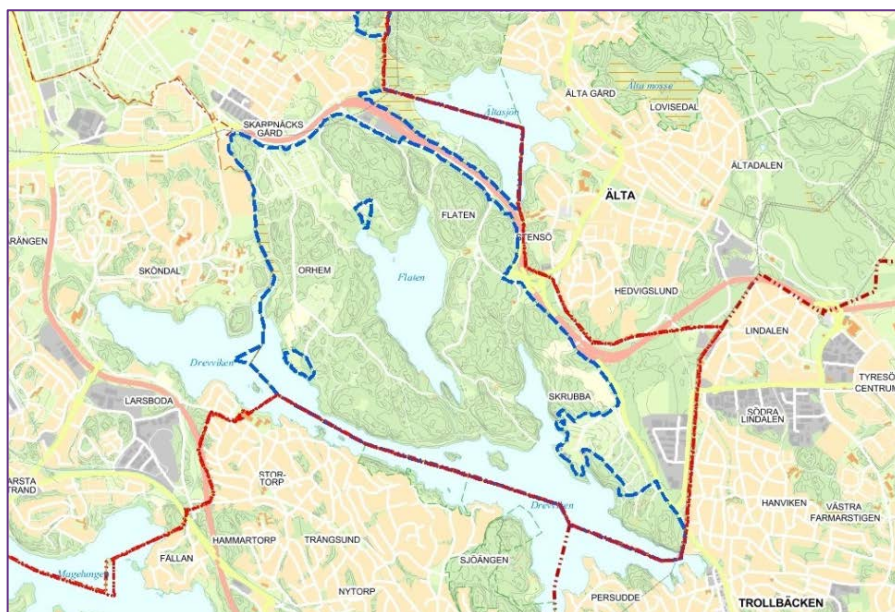
Stockholm mycket sällsynta långhorningen smalvingad blombock (Strangalia attenuata). Arten är knuten till blomrika miljöer med förekomster av gamla ekar. Inventeringen kommer ligga till grund för skötselplanering under kommande år.

De hotlistade arterna grenigt kungsljus och smalvingad blombock har noterats vid Brotorp under årets inventering av hävdgynnade arter. Inventeringen kommer ligga till grund för framtida skötsel.

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes två lokaler inom Nackareservatet i Stockholms stad, Lilla Sickla strand och Brotorpskärr. En inventeringsrapport kommer färdigställas under 2019. Groddjursinventeringens resultat är ett av underlagen i samband med förvaltningens uppföljning av småvatten inom reservatet under 2019.

Flatens naturreservat

Flatens naturreservat, stadens största friluftsområde, är välbesökt både av närboende och mer långväga besökare. Reservatet inrättades år 2007. Inom området finns, utöver stora ytor med olika typer av skog, också populära målpunkter såsom Flatenbadet, flera koloniområden och lokaler för föreningsverksamhet. Många skolor i närheten använder området i undervisningen.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Flatenreservatet

Förvaltaren, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning, har under 2018 fortsatt att utföra skötselinsatser i reservatet med resurser från den centrala medelreserven.

Miljöförvaltningen har gjort ett flertal tillsynsbesök i fält under året, tillsammans med förvaltaren på Skarpnäcks stadsdelsförvaltning och Jacksons trädvård som de anlitar för naturvårdande åtgärder. Tillsynsbesöken tillsammans med stadsdelsförvaltningen har främst varit rådgivande i skötselfrågor men också handlat om samråd kring tillgänglighet och rekreativa värden. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har en hög ambition att stärka reservatets rekreativa värden. Flera förslag som tidigare kommit fram i projektet Pilot Flaten kommer att genomföras under året, i den utsträckning de får resurser för det.

Naturvårdande insatser

Större delen av naturvårdsarbetet har under 2018 koncentrerats till restaurering och skötsel av kulturmarker. Inom den skogliga marken har restaurering av ekområden som ingår i ett regionalt spridningssamband för eklevande arter prioriterats. Som exempel kan nämnas gallringsinsatser

för att få in mer ljus till ekarna i anslutning till den nyskapade naturstigen i Orhem. För att skapa fler livsmiljöer inom eklundarna lämnades en del fällda träd och högstubbar åt insekts- och fågellivet.

Även fågel- och fladdermusholkar sattes upp i området. Under året har sju ytor inom den öppna kulturmarken skötts genom naturvårdande slåtter, enligt den skötselplan som togs fram under 2016. Nu inkluderas även större ytor vid Grindstugan, Ältasjön, vid Flatenbadet samt Ekens koloniområde. Förberedelser för slåtter och bete har också gjorts i anslutning till naturstigen i Orhem.

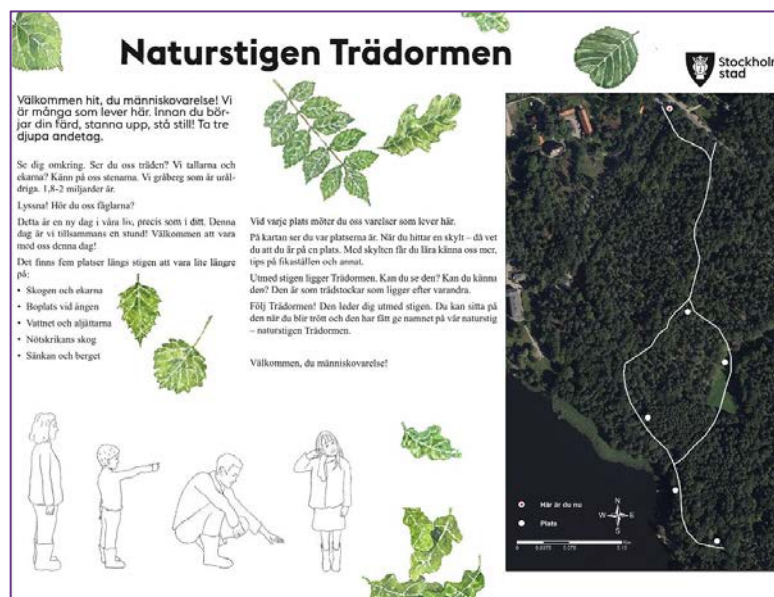
Slätteräng vid Grindstugan i Flatens naturreservat med bland annat jungfrulin, solvända, svartkämpe och tjärblomster.

Skogsstyrelsens arbetslag, som utfört värdefullt naturvårdsarbete i reservatet, lades dock ned under hösten 2018, vilket sannolikt leder till minskade skötselåtgärder kring Flatenbadet framöver.

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Naturstig

Under 2018 har stadsdelsförvaltningen i Skarpnäck skapat en tillgänglig slinga med utgångspunkt från Orhem, som ska kunna tjäna som introduktion till Flatenområdet. I projektet har ingått att förbättra underlaget på befintlig gångstig, skapa viloplan samt sätta ut soffbänkar. I anslutning till slingan har också anlagts ett tillgänglighetsanpassat vindskydd med grillplats. Del av slingan är uppskyldad som barnanpassad naturstig. Förvaltaren har även tagit fram förslag till uppskyldning av ytterligare slingor, vilket planeras att genomföras under 2019.

Tillgänglig naturstig vid Orhem, som introducerar besökaren till Flatens naturreservat

Program för utveckling av Ekudden

Stadsdelsförvaltningen i Skarpnäck har under 2018 även låtit färdigställa ett program för utveckling av Ekudden som rekreativ målpunkt inom reservatet. I programmet föreslås att: förtydliga stigsystemet på Ekudden, skapa ett antal platser för vistelse och vila samt skapa ett mer tillgängligt promenadstråk mellan Flatenbadet och Ekudden genom anläggning av en däckspång i trä. Förstärkning av befintliga naturvärden i form av utökat bete samt friställning av fler ekar ingår också.

Miljöförvaltningen har bidragit med råd utifrån reservatets bevarandevärden under året.

Illustration i Program för Ekudden "Picknick vid Kägelbanan" som togs fram under 2018.

Guide till tystnaden

Förvaltningen har också skyltat "rofyllda platser" inom Flaten, som tidigare pekats ut i projektet Guide till Tystnaden.

Efterlevnad av bestämmelser

Förvaltningen anser att efterlevnaden av reservatets föreskrifter och bestämmelser i huvudsak har varit god under året.

Problemet med terrängkörning av motorcyklister kvarstår i östra delen av reservatet och problemet med nedskräpning på vissa utsatta platser kvarstår. Klagomål på otilllåten anlagd brygga och förtöjda eller upplagda båtar har inkommit under året. Miljöförvaltningen har skickat uppmaningar och åtalsanmälan där så varit skäligt.

Tillstånds- och dispensärenden

Stadsbyggnadsnämnden har under året meddelat tillstånd enligt reservatsföreskrifterna till att bevilja:

- Swim-run-tävling runt och i Flatensjön
- Dragning av elkabel söder om Ältasjön
- Kompletterande tillstånd kring ärende om anläggning av cykelväg utmed Flatenvägen.

Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter och följt upp ärendena. Förvaltningen har särskilt följt upp arbetet med cykelvägen utmed Flatenvägen samt Trafikkontorets kompensationsåtgärder i form av plantering av nya ekar samt förbättrad entré från Skarpnäck.

Undersökningar i reservatet

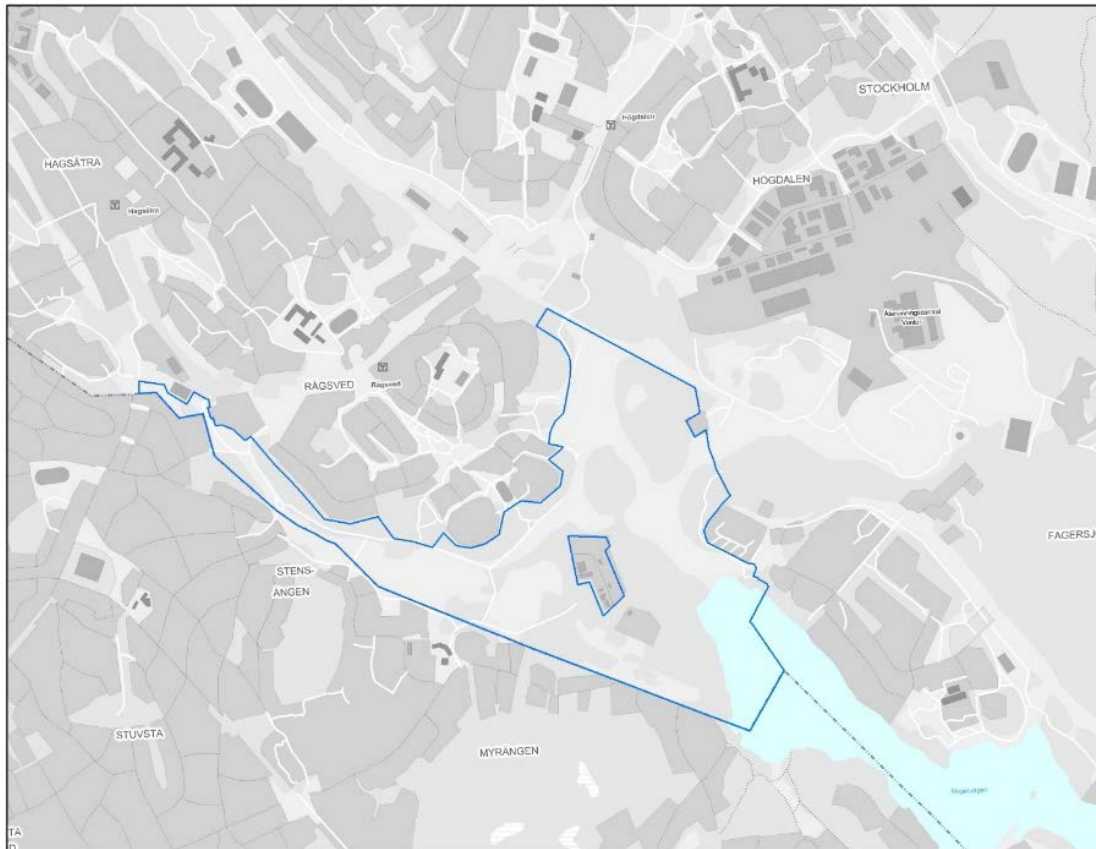
Lokalt åtgärdsprogram

Under 2018 har ett Lokalt åtgärdsprogram för Flatensjön och dess tillrinningsområde tagits fram av miljöförvaltningen och samarbetspartners. Inom ramen för detta projekt har statusklassningen för sjön uppdaterats. Ekologisk status är fortsatt god. Biologiska kvalitetsfaktorer och fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorer är oförändrade. Hydromorfologiska kvalitetsfaktorer såsom konnektivitet och morfologiskt tillstånd har sänkts från hög till god. Kemisk status är oförändrat god. I programmet finns förslag på åtgärder för att minska belastningen av näringsämnen så att den generella ekologiska och kemiska statusen i vattenförekomsten inte försämras. I den mån det är möjligt är åtgärderna även tänkta att minska belastningen av vissa miljögifter.

Miljöförvaltningen följer inom tillsynen upp de åtgärdsförslag som ligger inom Flatens naturreservat. Under 2018 och 2019 är fokus inriktat på att återskapa och förbättra miljön i bäckravinen vid Flatens utlopp.

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes två lokaler inom Flatens naturreservat: "altandammen" vid Flatens camping samt viken vid Flatensjöns sydspets. Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet. Groddjursinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Rågsveds naturreservat

Rågsveds friområde utgör en viktig del i Stockholms sammanhängande gröna infrastruktur, med särskilt betydelsefulla äldre barrskogs- och våtmarksmiljöer, samt ädellövskog och inslag av särskilt skyddsvärda arter. Rågsveds friområde fyller också en viktig rekreativ funktion för boende i närområdet.

Tillsynsrådgivning samt aktiviteter i reservatet

Stockholms senaste reservat invigdes i september 2018. Årsta-Enskede-Vantörs stadsdelsförvaltning förvaltar reservatet och har påbörjat skötselinsatser under hösten. Miljöförvaltningen har gjort tillsynsbesök i fält under hösten tillsammans med förvaltaren, främst i samband med tillståndsärenden, men även gällande rådgivning om skötsel. Miljöförvaltningen och stadsdelsförvaltningen har medverkat vid Kräpplagruppens seminarium, där aktuella frågor om reservatet tagits upp.

Invigning av Rågsveds naturreservat i september 2018

Naturvårdande åtgärder

Årsta-Enskede-Vantörs stadsdelsförvaltning har lagt ut död ved inom reservatet för att stärka den biologiska mångfalden. I dagens skogsbruk är död ved en bristvara vilket lett till att många arter som är beroende av dem har blivit sällsynta. Förvaltaren har också friställt skyddsvärda träd, främst ekar inom kulturmarkerna.

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Förvaltaren har klippt gräsytor inom den öppna marken för att möjliggöra skidåkning. De har också satt ut bänkbord och sittplats vid en central entré.

Miljöförvaltningen och förvaltaren har sett ett behov att det ska finnas tillgängliga toaletter inom reservatet. Under hösten har man satt ut en bajamaja vid Kräppladammarna för att underlätta för besökande förskolegrupper. Förvaltaren har dock en mer långsiktig plan att skapa ett basutbud med tillgänglig toalett vid en central entréplats i reservatet. Tillsammans med fastighetskontoret och idrottsförvaltningen drivs ett pilotprojekt att ta fram tillgängliga toaletter bland annat i Rågsveds naturreservat tillsammans med Arkitektshögskolan, Kungliga tekniska högskolan.

Nya bänkbord har tillkommit i Rågsveds naturreservat under 2018

Efterlevnad av bestämmelser

Miljöförvaltningen anser att efterlevnaden av reservatets föreskrifter och bestämmelser i huvudsak har varit god under året, men med vissa undantag. Det pågår återkommande dumpningar av skräp, ofta byggmaterial, utmed Snösätravägen. Förvaltaren har inkommit med ansökan om att anlägga vegetationsklädda vallar längs vägen för att minska möjligheten att tippa längs vägen.

Inom områden förekommer också flera bosättningar som krävt åtgärder under 2018.

Tillstånds- och dispensärenden

Stadsbyggnadsnämnden har under året meddelat tillstånd enligt reservatsföreskrifterna till att bevilja:

- Markundersökningar vid f.d. skjutbanor. Det ingår i exploateringskontorets uppdrag om sanering inom Rågsveds naturreservat. Resultat väntas under 2019.
- Anläggning av groddjursdammar. Idrottsförvaltningen planerar att anlägga ett flertal dammar inom reservatet för att stärka livsmiljön för groddjur.

Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter och följer upp dessa ärenden. Miljöförvaltningen har även återkommande möten med markägaren och förvaltaren om aktuella frågor som marksanering och utveckling av reservatet.

Därutöver har Svenska kraftnät under året ansökt om tillstånd avseende passage genom naturreservatet Rågsved för planerad 400 kV-luftledning Snösätra-Ekudden. Ledningen är en del av 400 kV-förbindelsen City Link som ska binda samman norra och södra Stockholmsområdet och utgör en central del av Stockholms Ström. Planerad ledning kommer liksom befintlig att gå genom Rågsveds naturreservat. Inom reservatet kommer befintlig ledning och stolpar att rivas och ny ledning byggas.

Anläggnings- och rivningsarbetena beräknas ske under 2020 till 2022.

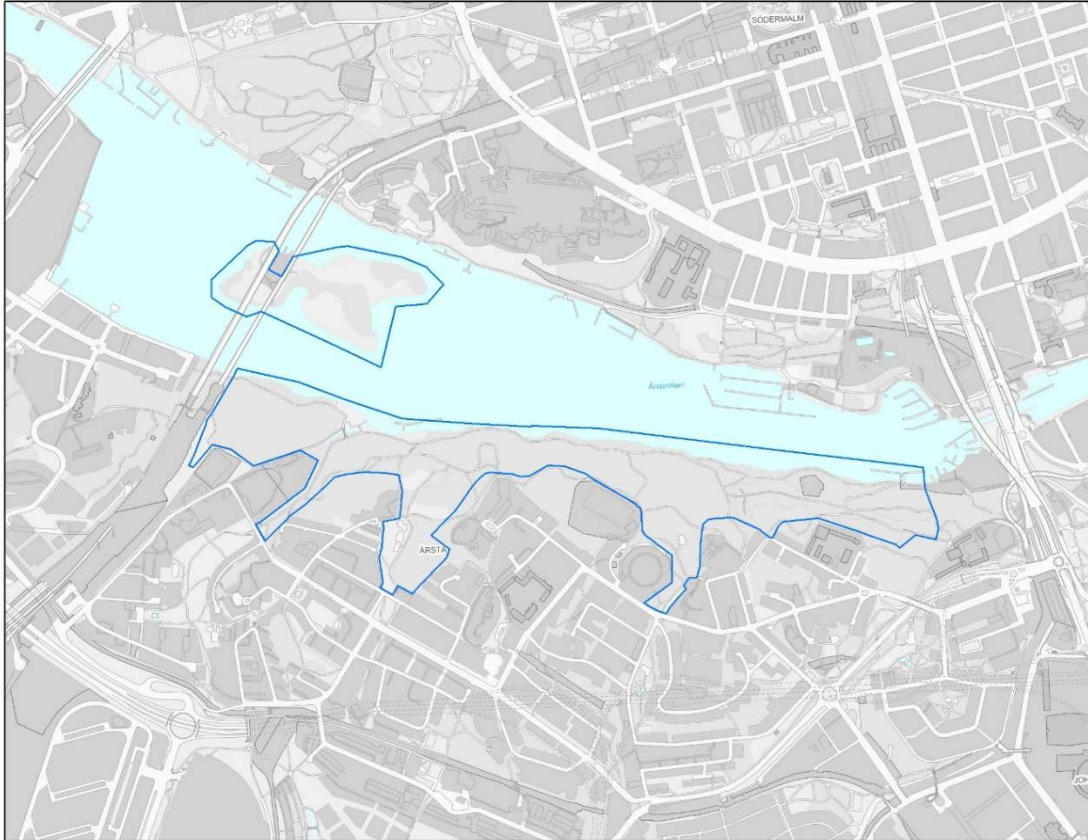
Förvaltningen har under 2018 haft löpande kontakt med Svenska kraftnät om planerade åtgärder.

Undersökningar i reservatet

I 2018 års groddjursinventering undersöktes en lokal inom Kräppladiket.

Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet. Groddjurinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Årstaskogen – Årsta holmar naturreservat

Årstaskogen och Årsta holmars naturreservat invigdes i juni 2018. Frågan om att bilda naturreservat i Årstaskogen har varit aktuell till och från sedan 1990-talet, varför beslutet var efterlängt av många. Många närboende hade dock önskat att naturreservatet skulle omfatta en större del av skogen. I budgetuppgiftet för år 2019 ingår nu att se över en möjlig utökning av naturreservatets gränser.

Årstaskogen är ett skogsklätt större naturområde på norrsluttningen på en så kallad förkastningsbrant ned mot Årstaviken. Som stor sammanhängande biotop är naturområdet unikt i den inre stadsregionen och har stora ekologiska värden, inte minst som spridningskorridor längs vattenkanten (Mälarkilen) för en del arter och med ett visst samband med Tyrestakilen, ett av de regionala grönområden som når fram till Sicklakanal/Hammarbybacken. Närheten till Södermalm och Årsta bidrar till skogens höga rekreativa värden. Området har också höga kulturhistoriska värden, till exempel Dianelunds koloniträdgård och Årsta gård.

Årsta holmar mellan Årstaskogen och Södermalm består av tre öar; Bergholmen, Allholmen och Lillholmen som är den östligaste minsta ön.

De tre öarna har till viss del olika karaktär. Ängsytor dominerar på Lillholmen, på Bergholmen är det betydligt mer skärgårdskaraktär samt Allholmen med sin odlingsmark. Årsta holmar består av en fantastisk mångfald i en skyddad miljö där växter och djur kan leva väldigt ostört, trots att man befinner sig i Stockholms centrala delar. Under perioden 1 april och 31 juli råder det tillträdesförbud på delar av holmarna förutom på anvisade stigar och platser. Syftet är att freda djurlivet under den mest känsliga perioden för fortplantning. Under augusti och september har det de senaste åren gått en gratis båt för besökare, från Södermalm.

Ordföranden i Södermalms stadsdelsnämnd vid invigningen av naturreservatet i juni 2018.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter

Enskede-Årsta-Vantör stadsdelsförvaltning förvaltar Årstaskogen och Södermalm stadsdelsförvaltning förvaltar Årsta Holmar.

I juni invigdes reservatet genom musik, tal och olika aktiviteter vid dansbanan vid Årstaliden. Nätverket Årstaskogens vänner genomförde även en protestaktion mot stadens planer på ny bostadsbebyggelse i anslutning till reservatet. Nya informationstavlor har satts upp vid ett flertal entréer i Årstaskogen och på två platser på Årsta holmar. Gränsmarkering av naturreservatet samt område med tillträdesförbud kommer att påbörjas på Årsta holmar under våren 2019 och i Årstaskogen till hösten.

Miljöförvaltningen har besökt Årstaskogen vid två tillfällen tillsammans med reservatsförvaltaren angående skötselrådgivning, bland annat tillsammans med länsstyrelsens representant angående röjning av

fornlämningar samt tillsammans med Stockholm vatten angående möjliga åtgärder för utjämning och rening av dagvatten i reservatet. I övrigt har få större skötselåtgärder genomförts utöver löpande underhåll av gång- och cykelvägar samt nedtagning av riskträd.

Årsta holmars sydsida en solig, kall vinterdag i januari.

På Årsta holmar har förvaltningen träffat förvaltaren vid två tillfällen, dels för avstämning av den stig som ska vara tillåten att beträda under perioden med tillträdesförbud och dels för att stämna av behov av skötselåtgärder samt hantering av skrotbåtar och tillhörande nedskräpning på land och i vatten, se nedan.

Efterlevnad av bestämmelser i reservatet

Efterlevnaden har överlag varit god i Årtaskogen, med undantag för okopplade hundar. Efterlevnaden har varit dålig på Årsta holmar på grund av det stora antalet skrotbåtar som olovligt har dumpats och/eller ankrats upp utmed några av stränderna på holmarna. Vissa av båtarna är i så dåligt skick att de tar in vatten och är helt eller delvis under vattnet. Några av båtarna har använts som bostad och/eller kriminell verksamhet. Totalt handlar det om 20-30 båtar kring holmarna med negativ påverkan på naturvärden med risk för läckage av olja och andra kemikalier samt nedskräpning. Båtarna och deras tillfälliga invånare har också bidragit till otrygghet för såväl reservatsbesökare som verksamhetsutövarna på Årsta holmar gård. Under året har förvaltningen försökt bringa klarhet i vems ansvar bortforslingen av båtarna är. Detta har varit segdraget och otydligt. I december 2018 beslutade därför miljö- och hälsoskyddsnämnden om två förelägganden om åtgärder riktade mot både exploateringsnämnden och

Södermalms stadsdelsnämnd. Enligt föreläggandena ska respektive part se till att forsla bort herrelösa båtar senast den 1 april 2019. Miljöförvaltningen följer upp ärendet under året.

Några av de många dumpade herrelösa skrotbåtarna vid Årsta holmar under 2018.

Tillstånds och dispensansökningar

Under året har miljöförvaltningen lämnat synpunkter på två dispens- och tillståndsärenden från stadsbyggnadsnämnden.

- Valborgsmässofirande vid Årstaliden. Det välbesökta och årligt återkommande evenemanget beviljades en flerårig dispens för valborgselden.
- Omläggning av dagvattenledning. Stockholm vatten beviljades dispens för att lägga om ledningar för dagvatten genom bland annat koloniområde. Kompensationsåtgärder kan bli aktuella under 2019.

Undersökningar i reservatet

Inga särskilda undersökningar eller inventeringar har genomförts i reservatet under 2018, men inventeringar av fladdermöss i de västra delarna visar att området är intressant för fladdermöss.

Älvsjöskogens naturreservat

Älvsjöskogens naturreservat invigdes i september 2016. Skogsområdet som nu är skyddat ligger söder om Älvsjö centrum på västra sidan om stambanan. Ett förslag om att bilda reservat även i den östra delen av Älvsjöskogen, Hagsåtraskogen, var ute på samråd under 2018.

Älvsjöskogen är en viktig del av Stockholms ekologiska infrastruktur. Skogen utgör en sammanhängande del av ett ekologiskt särskilt betydelsefullt område för biologisk mångfald mellan Bornsjökilens och Hanvedenkilens yttersta spetsar. Området är också av stor betydelse för närboendes rekreation. Västra stambanan, som utgör det nya reservatets östra gräns, är en mycket stark barriär för människor och för många djur eftersom järnvägsområdet är instängslat, men för växter och vissa djur kan spridning till och från skogsområdet öster om stambanan vara möjlig.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Älvsjöskogens naturreservat

Naturreservatet förvaltas av Älvsjö stadsdelsförvaltning som under året beviljats medel från centrala medelreserven för områdets skötsel.

Miljöförvaltningen och reservatsförvaltaren har träffats vid tre tillfällen under året för skötselrådgivning i fält. Inför sommaren träffade miljöförvaltningen även representanter från allmänheten och föreningslivet ute på plats. De hade frågor och synpunkter på de skötselåtgärder som genomförts. Bland annat lyfte de behovet av att reservatsförvaltaren ska informera innan större skötselåtgärder, vilket förvaltningen instämmer i.

Reservatsförvaltaren har efter samråd med miljöförvaltningen låtit glesa ut trädbestånden under året för att öka ljusinsläpp till grodlokal vid Långsjön samt för att selektivt friställa och gynna ekmiljöer samt enskilda grövre tallar. Åtgärderna har främst utförts utmed kanten av skogen mot stambanan och utmed delar av motionsspåret i dalgångens mitt. Ytterligare åtgärder för att främja inslaget av ek i skogsbeståndet kommer att fortsätta stegvis de närmaste åren.

Röjning har också skett vid Långsjön som ökar tillgängligheten för reservatsbesökare till strandområdet och som på sikt främjar återväxten av bland annat ek.

Groddjursdammen vid Korkskruven där fördjupning av dammen skett under 2018. Foto från 2017.

Groddjursdammen vid Korkskruven har under året grävts ut efter samråd med Idrottsförvaltningen som anlagt ett stort antal groddammar inom staden. Syftet är att förbättra förutsättningarna för en permanent vattenspegel året runt genom att öka djupet inom en del av dammen. Föreningsaktiva har också bidragit till en mer öppen vattenspegel genom

ihopsamling av död ved i våtmarken. Att helt rensa bort grenar och stammar är olämpligt eftersom det bidrar till mångfalden.

Dräneringsarbeten har skett vid gång- och cykelvägen vid idrottsplatsen för bättre avrinning. Parkeringsplatsen vid Korkskruven har också blivit färdigställd och kan nu användas av reservatsbesökare.

Reservatsförvaltaren har under året fortsatt förbättra reservatets grillplatser. Nu har alla fyra grillplatser ny grill och nya sittstockar. Enligt uppgift används platserna närmast entrén vid gamla IP flitigt av bland annat skolor.

En av reservatets fyra grillplatser som förbättrats under 2018 med bland annat nya sittstockar.

Efterlevnad av bestämmelser i reservatet

Efterlevnaden av bestämmelser har varit god med undantag för viss oönskad motortrafik. Som en åtgärd får till exempel orienteringsklubbarna nu hämta ut en lånenyckel till områdets vägbom på medborgarkontoret. Liksom i andra reservat förekommer även problem med okopplade hundar. Under hösten 2018 påbörjade reservatsförvaltaren planeringen av en hundrastgård i kanten av reservatet mot stambanan. Ärendet aktualiserades under 2019 och kommer att följas upp av förvaltningen under året.

Under hösten 2018 påbörjades upphandling av konsult för utsättning och markering av reservatets gränser. Under vintern/våren 2019 genomförs nu arbetet som kommer att tydliggöra var gränsen för reservatet och dess

föreskrifter går. Staden som markägare och miljöförvaltningen som tillsynsmyndighet kommer att följa upp överträdelser i gränzonen under året.

Miljöförvaltningen har följt upp den fleråriga dispensen för valborgsfirande, efter klagomål angående fyrverkerier från 2016. Liksom under 2017 genomfördes firandet 2018 med så kallade "tysta" fyrverkerier. Förvaltningen har inte tagit del av några klagomål kring detta.

Tillstånds- och dispensansökningar

Inga tillstånds- eller dispensansökningar har berört naturreservatet under 2018.

Undersökningar i reservatet

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes Långsjödammen, Stora Alkärrret och Vårgårdadammen. Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet.

Groddjurinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Sätraskogens naturreservat

Sätraskogens naturreservat inrättades år 2006 och är ett omtyckt ströv- och rekreationsområde för boende i närområdet. Fina gångstråk som promenadvägen utmed Mälarstranden bidrar till många besökare. Mälarhöjdsbadet, Sättrastrandsbadet, caféet vid Lyran och campingplatsen lockar även mer långväga besökare till området. Förskolegrupper från hela Skärholmen använder området i sin verksamhet.

Syftet med Sätraskogens naturreservat är att för framtiden vårda och utveckla ett för söderort ovanligt stort naturområde som har stor betydelse för friluftsliv, rekreation och som pedagogiskt område för naturupplevelser och undervisning, på ett sådant sätt att dess samlade natur-, kultur-, och rekreationskvaliteter för allmänheten stärks, samt att bevara området som en del av den regionala grönstrukturen så att det finns möjlighet att långsiktigt säkra Stockholms biologiska mångfald.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Sätterskogen

Skärholmens stadsdelsförvaltning har även under 2018 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser och tillgänglighetsåtgärder i reservatet.

Förvaltningen har gjort ett flertal tillsynsbesök i fält under året, tillsammans med förvaltaren på Skärholmens stadsdelsförvaltning och Jacksons trädvård som de anlitar för naturvårdande åtgärder.

Tillsynsbesöken har främst varit rådgivande i skötselfrågor men också handlat om samråd kring tillgänglighet och rekreativa värden.

Naturvårdande åtgärder

Slåtter har utförts enligt reservatets skötselplan och har sedan flera år tillbaka fått en bra och anpassad skötsel som gynnar en mångfald av arter. Den ideella föreningen Sätterskogens slåttergille har ett brukaravtal med staden och har de senaste åren slagit Varpaängen med lie, medan övriga ytor sköts med maskiner. Under 2018 sköttes dock alla ytor med maskiner. På grund av den torra sommaren slogs samtliga ytor en gång. Normalt slås vissa ytor två gånger med syfte att magra ut markerna.

Öppna ytor har restaurerats vid Tusculum och Arboga kök, två äldre kulturlämningar. Runt slåtterytorna i Skärholmsdalen (skötselområde K8 med flera) har så kallade kronlyft gjorts på träd för att ge plats åt slåttermaskiner.

Naturvårdande röjningar i skogsmiljöerna har gjorts i ekmiljöerna i skötselområde K7, enligt kompensation från Trafikverket (detta görs under tre år). Fällda träd över 20 cm i diameter sparas i stor utsträckning på plats så intakta som möjligt. I mån av plats sparas också så kallade biodepåer av ris på undanskymda platser.

Skärholmsdammen restaurerades 2017 för att förbättra förutsättningarna för groddjuren i dammen, och för att öppna upp vattenspegeln. Under våren och sommaren 2018 fiskade stadsdelsförvaltningen upp vitfisk, som vandrat upp nerifrån Skärholmsbäcken, eftersom fisk påverkar groddjurspopulationen negativt.

Planer finns på ytterligare förbättringsåtgärder i anslutning till dammen, exempelvis att leda fram en bit av Skärholmsbäcken som nu går i kulvert under ett koloniområde.

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Skärholmens stadsdelsnämnd hyrde under tre helger i september - oktober in en mobil bastu till Sättrastrandsbadet, vilket lockade många besökare. Det är troligt att stadsdelen beslutar om att bygga en bastu likt den som finns på Södermalm och drivs av en förening. En bastuförening som driver frågan har bildats. Tanken är att utveckla Sättrastrandsbadet som målpunkt utanför sommarens badsäsong.

Stadsdelsförvaltningen hyrde in en mobil bastu till Sättrastrandsbadet under tre helger i september-oktober

Efterlevnad av bestämmelser i Sättraskogen

Miljöförvaltningen anser att efterlevnaden av föreskrifterna i reservatet i huvudsak har varit god under 2018, med undantag av ett svartbygge (som avlägsnades under året) och nedskräpning. Förvaltningen har också haft diskussioner med koloniförening om en återkommande gödselhög vid ett koloniområde. Klagomål under året har gällt lösa hundar, grillning trots eldningsförbud, död ved som ser risigt ut samt cykling på ridvägar.

Tillstånds- och dispensärenden

Stadsbyggnadsnämnden har under året meddelat tre tillstånd enligt reservatsföreskrifterna:

Kraftledning

Ellevio ska lägga ner en kraftledning Beckomberga och Bredäng inom projektet Stockholms ström. Bolaget har tidigare tillstånd till vattenverksamhet från mark- och miljödomstolen och har under året också sökt reservattillstånd för åtgärderna i reservatet. Ledningen kommer att gå från Sättravik över Varpaängen och förbi Bredängs camping. Förvaltningen har lämnat synpunkter i ärendet och kommer fortsatt att samråda med Ellevio under projektering och återställning.

Orienteringstävling

Mälarhöjdens orienteringsklubb hade i april en tävling med 700-800 deltagare vilket kräver reservattillstånd. Miljöförvaltningen bidrog med information om känsliga områden där kontroller bör undvikas.

Bypass tunnel

Trafikverket har ansökt om tillstånd enligt reservatsföreskrifterna för att borra tillfälliga tunnlar som inte ingår i tidigare miljödom.

Projekt i reservatet

Förbifart Stockholm

Trafikverkets sprängningsarbeten och bygge av bergtunnel vid Sättra varv har pågått under året. Bergkvaliteten har visat sig vara sämre än beräknat och Trafikverket har därför velat borra tillfälliga tunnlar längs huvudtunneln (så kallade by pass-tunnlar) för att snabba på tunneldrivningen under Mälaren. Efter samråd med miljöförvaltningen och länsstyrelsen gjorde Trafikverket bedömningen att det inte omfattas av tillståndet, men att det är uppenbart att åtgärden inte påverkar allmänna eller enskilda intressen och därför inte kräver tillstånd.

Trafikverket har under året bekostat restaurering av ekmiljöer i skötselområden K7. De åtgärder i den ursprungliga domen som ännu inte är utförda är:

- spårmarkeringar utmed motionsspår
- skyltning av tysta platser
- central informationsskylt om varvets historia
- informationsskylt om Arboga kök

Mark- och miljödomstolen meddelade i mars 2018 att Trafikverket som kompensationsåtgärd också ska tillföra dränvatten från tunnlar till Sättraån. Planering och diskussioner kring praktiskt och tekniskt genomförande pågår.

Genomförda undersökningar i Sätterskogen

Fladdermöss

De två rödlistade arterna dammfladdermus och fransfladdermus har hittats vid Skärholmsdalen. Fladdermöss av släktet *Myotis* är generellt ljusskygga. Utomhusbelysning kan göra att de undviker att jaga i ett område som i övrigt har bra förutsättningar som jaktområde. För fransfladdermus gäller detta i första hand strandskogen och övriga tätare lövskogsmiljöer i området. Ytterligare belysning längs gångvägar och mindre stigar i dessa skogspartier bör undvikas. Lampor som riktar ljuset nedåt, mot den yta belysningen är avsedd för, är att föredra jämfört med lampor som sprider mycket ljus uppåt och utåt sidorna. Belysning med en mer gulorange färgton är att föredra framför belysning med blåaktigt ljus.

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat

Judarskogens och Kyrksjölötens naturreservat hör till Stockholms mindre naturreservat och är de första reservaten som inrättades i staden (1995 respektive 1997). De är mycket välbesökta och har stor betydelse både för invånarna i Bromma och i hela västra Stockholm.

Närheten till tunnelbanan gör områdena lätta att nå och reservaten är tillräckligt stora och varierade för att motivera en långväga utflykt. Särskilt skol- och förskolegrupper från olika stadsdelar använder områdena i sin verksamhet. Skolan Nya Elementar använder regelbundet Kyrksjölötens naturreservat i undervisningen.

Natura 2000-områden

Stora delar av båda reservaten är utpekade som Natura 2000-områden enligt EU:s art- och habitatdirektiv, vilket innebär ett internationellt åtagande.

Det övergripande syftet med Natura 2000-områdena i båda reservaten är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för större vattensalamander. I bevarandeplanerna för områdena anger länsstyrelsen som mål:

- större vattensalamander ska ha goda förutsättningar att återkolonisera området och vara livskraftig på lång sikt.
- Lämpliga vattenmiljöer måste återskapas. Som riktlinje bör det finnas minst 2-4 lämpliga lekvatten med förökning i minst hälften.
- Variationsrika landmiljöer inklusive naturliga skogar med gott om död ved och lövförna samt hydrologiskt intakta sumpskogar.
- Minst 4-6 andra lokala förekomster med fungerande utbyte inom spridningsavståndet är önskvärt ur ett landskapsperspektiv.

I båda reservaten finns utvecklingsområden mot naturtypen lövsumpskog. Alkärren intill Kyrksjön och sjön Judarn kommer enligt bevarandeplanen att utvecklas mot naturtypen om den undantas från skogsbruksåtgärder (förutom i naturvårdande syfte för att gynna al och björk) och inte ytterligare påverkas av markavvattnande åtgärder. Skogen ska ha naturskogskvalitéer med ett olikåldrigt trädskikt och förekomst av död ved i olika nedbrytningsstadier.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Judarskogen

Bromma stadsdelsförvaltning har även i under 2018 fått resurser från den centrala medelreserven för fortsatta skötselinsatser i reservatet.

Miljöförvaltningen har besökt reservatet tillsammans med Bromma stadsdelsförvaltning och deras entreprenör Bite som anlitas för all skötsel i stadsdelen. Vid tillsynsbesöken har främst naturvårdande skötselåtgärder diskuterats men också klagomål och överträdelser.

Naturvårdsåtgärder

Den nyanlagda groddammen, *Ryssmursdammen*, vid Åkeshovs allé har inte visat sig hålla tillräckligt hög vattennivå under hela säsongen, trots påfyllning av 3 m³ vatten vid två tillfällen. Större vattensalamander har ändå hittat till dammen och lekt, men det är oklart om dammen höll vatten tillräckligt länge för ynglens utveckling. Stadsdelsförvaltningen har låtit gräva ur dammen ytterligare, byggt ett dämme och kommer nu att lägga en dammduk i botten. Åtgärderna är förenliga med bevarandeplanen för Natura 2000-området i Judarskogen och förhoppningen är att förstärka förutsättningarna för större vattensalamander i området.

Salamanderdammen rensades för hand på kavedun och vattenväxter under oktober för att undvika igenväxning. Även den har haft lågt vattenstånd men klarade årets torka bättre.

Bromma stadsdelsförvaltning har gallrat eller ringbarkat asp i ett flertal brynmiljöer, bland annat runt Judarängen och de öppna ytorna mot Gubbkärrsvägen. Totalt har ett 70-tal stormfällan/rotvältor/riskträd åtgärdats längs stigar eller mot vägar i reservatet. De flesta åtgärderna är

förebyggande nedtagning eller beskärning av så kallade riskträd. Stammar och ris har lämnats som död ved så osågat som möjligt. Vid Gubbkärrsvägen har dödved-depåer lagts upp på flera platser.

Tre så kallade mulmholkar har ställts upp i ekmiljöerna vid Åkeshovs allé. Mulmholkarna kompletterar livsmiljöerna för de arter som lever i håliga ekar med mulm, ett slags mjöl av nedbrutet trä. Holkarna tillverkades av en jätteek som fälldes i samband med en exploatering i Bromma. Exploateringskontoret bekostade åtgärden som en kompensationsåtgärd.

Mulmholk av ekstam före och efter uppmontering vid den döda almen.

Judarängen slåtrades sent i augusti. Gräset var då helt torrt på grund av den torra och varma sommaren. Några mindre gräsytor vid Ryssmursvägen/Alstervägen samt vid salamanderdammen slåtrades i juli. Övriga gräsytor klipptes 3-7 gånger under året.

Judarängen i Judarskogens naturreservat

Tillgänglighets – och rekreativa åtgärder

Säckställningar har bytts ut mot en bättre sort med bra lock som minskar risken att fåglar drar ut skräp. Exploateringskontoret har i samarbete med förvaltningen satt upp informationsskyltar vid de nya mulmholkarna.

Efterlevnad av bestämmelser

Generellt har efterlevnaden av bestämmelserna varit god i Judarskogen, med undantag för nedskräpning, tjuvdumpningar och otillåtna bosättningar vid några tillfällen. Bosättningarna avhystes relativt snabbt av staden. Rutiner och samarbete med bland annat polisen fungerar i regel bra. Det har också kommit in samtal om att barngrupper inte hanterar djuren i Salamanderdammen varsamt. Det är ett högt besöksstryck på dammen med många barn som håvar vilket innebär en viss störning av miljön. Förvaltningen bedömer att populationen av större vattensalamander inte har tagit skada, men föreslår ändå att dammen förses med ett trädäck som kan kanalisera håvandet till en plats. Flera dammar kan på sikt också sprida störningen i enskilda dammar. Att barn får möjlighet att upptäcka naturen är en viktig del av syftet med reservatet.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden meddelade under 2018 dispens enligt reservatets föreskrifter för körning med motorfordon fram till en privat fest i torpet Lugnet. Miljöförvaltningen lämnade synpunkter i ärendet.

Undersökningar i Judarskogens naturreservat

Stadsdelsförvaltningen lät under sommaren göra en inventering av reservatets samtliga ängsytor, och en detaljerad skötselplan av ytorna. Rapporten är ett bra underlag för framtida skötsel och kommer att tas i bruk under 2019.

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes Salamanderdammen, Ryssmursdammen och lilla dammen i reservatet, men även sjön Judarns norra strand och tidigare utlopp. Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet. Groddjurinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Salamanderdammen i Judarskogens naturreservat. Dammen är mycket välbesökt av barngrupper som håvar för att titta på yngel och salamandrar.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i Kyrksjölöten

Bromma stadsdelsförvaltning har även i under 2018 fått resurser från den centrala medelreserven för att utföra skötselinsatser i reservatet.

Under 2018 har miljöförvaltningen besökt reservatet tillsammans med Bromma stadsdelsförvaltning och deras entreprenör Bite som anlitas för all skötsel i stadsdelen. Vid tillsynsbesöken har främst naturvårdande skötselåtgärder diskuterats, men också klagomål och överträdelser.

Efterlevnad av bestämmelser

Generellt har efterlevnaden av bestämmelserna varit god i Kyrksjölöten naturreservat, med undantag för nedskräpning och otillåtna bosättningar. Bosättningarna avhystes relativt snabbt av staden. Klagomål har rört otrygghet på grund av vegetation och dålig belysning, halka på stigar runt sjön samt otillåtna bosättningar.

Naturvårdande åtgärder

Bromma stadsdelsförvaltning slåtrade tre öppna gräsytor i slutet av juli: den återställda lövtippen vid Spångavägen, ängen vid koloniområdet och en del av gräsytan Rundkyrkoallén.

Förvaltningen har också gallrat bort ung asp och lönn i reservatets brynmiljöer. Totalt har ett 40-tal stormfällan/rotvältor/riskträd åtgärdats längs stigar eller mot vägar i reservatet. De flesta åtgärderna är förebyggande nedtagning eller beskärning av så kallade riskträd. Stammar och ris har lämnats som död ved så osågat som möjligt. Förvaltningen har också rensat bort den invasiva växten jättebalsamin som har börjat sprida i sumpskogen.

Jättebalsamin är en invasiv växt i fuktiga miljöer och bör rensas bort

Groddjursdammen vid koloniområdet, den så kallade *Kolonidammen*, har förbättrats genom att djuphålan fördjupades under våren. Arbetet försenades på grund av den sena vintern med tjäle och avbröts i april innan det hade blivit klart, för att inte störa grodleden. Arbetet fortsatte delvis under augusti med anläggning av ett dämme, och färdigställs under vintern om vädret tillåter. Alla större åtgärder har gjorts i samråd med groddjursexperten och miljöförvaltningen.

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Bromma stadsdelsförvaltning har låtit göra en tillgänglighetsinventering. Rapporten innehåller förslag på hur information och fysisk tillgänglighet kan förbättras och har bland annat varit till hjälp när spången runt sjön nu ska renoveras.

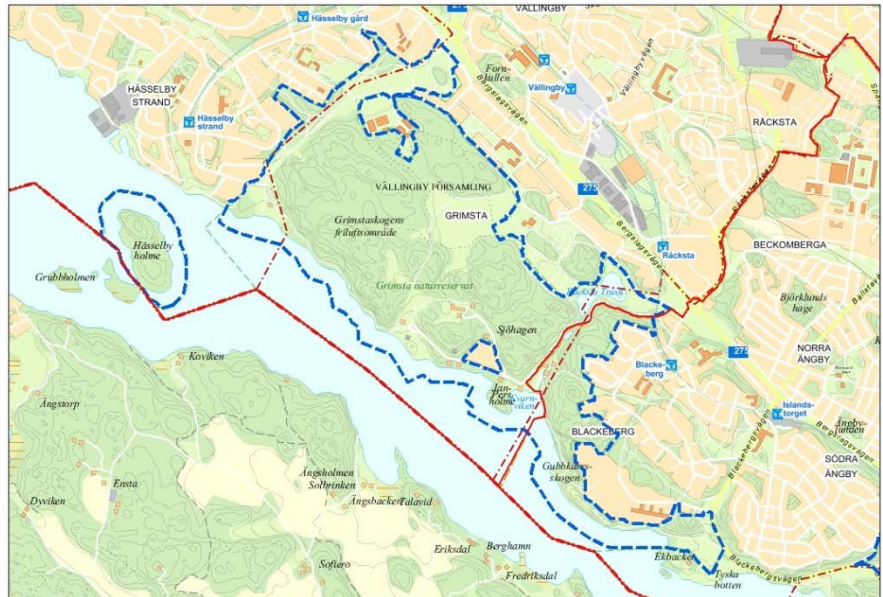
Spången i Kyrksjölöten. Svårt att vända med rullstol.

Det har under året varit stora problem med belysningen längs motionsspåren. Armaturerna är nu utbytta till LED-lampor.

Undersökningar i Kyrksjölötens naturreservat

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes Kolonidammen, Kyrksjödammen, branddammen vid Kyrksjön i reservatet, men även Kyrksjöns utlopp och vid den nordvästra bryggan. Vid Kyrksjödammen gjordes en ordentlig uppföljning av tidigare års återföring av större vattensalamander. Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet. Groddjurinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Grimsta naturreservat

Grimstaskogen har länge använts som friluftsområde och nyttjas flitigt. Grimsta naturreservat inrättades 2004. Området har god tillgänglighet och fina gångstråk och ridstigar, inte minst den långa sammanhängande promenadvägen utmed Mälarstranden. De två strandbaden Kanaan och Maltesholm är mycket populära. Skolor och förskolor från närliggande bostadsområden använder reservatet i sin verksamhet. Den natursköna och orörda Håsselby holme, som kan nås med båt, ingår också i reservatet, liksom de värdefulla ekmiljöerna vid Tyska Botten.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i reservatet

Västra delen av Grimsta förvaltas av Håsselby-Vällingby stadsdelsförvaltning medan östra delen förvaltas av Bromma stadsdelsförvaltning. Miljöförvaltningen har besökt reservatet tillsammans med respektive stadsdelsförvaltning vid flera tillfällen och också samrått med Brommas entreprenör Bite.

Naturvårdande åtgärder

Stadsdelsförvaltningarna har även under 2018 fått medel från centrala medelreserven för naturvårdande åtgärder i reservatet.

Ängen vid Tyska botten har slagits med slåttermaskin och de båda ängarna vid krematoriet och Grimsta enebacke har slagits för hand. Vass har slagits runt Råcksta träsk enligt den detaljerade skötselplanen för sjön.

Friställningsåtgärder av ekar och brynmiljöer genom gallring och slyröjning har fortsatt under året.

*Brynmiljö med ek och hassel vid Tyska Botten i Grimsta naturreservat.
Här behövs regelbunden slyröjning för att det inte ska växa igen.*

Tillgänglighetsåtgärder och rekreativa åtgärder

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltning har gjort slyröjningar och gallringar längs motionsspåren i samband med byte av armaturer. Förvaltningen har också ställt upp nu gymtrustning och nya basketkorgar vid Kanaanbadet och gjort vassröjning vid Maltesholmsbadet och Kanaanbadet.

Efterlevnad av bestämmelser i Grimsta

Efterlevnaden av föreskrifter och bestämmelser i reservatet har under 2018 i huvudsak varit god med undantag för otillåten cykling och okopplade hundar. Klagomål från allmänheten har främst rört lösa hundar, otillåten cykling, otillåten eldning och buller från skjutbanan.

Under den torra sommaren brann hållmarkstallskogen i reservatet, men kunde turligt nog begränsas till ca 1 ha. Döda och förkolnade stammar får ligga kvar, även om några riskträd fick fällas.

Grov tall på platsen. Gamla tallar skyddas av sin pansarbark och kan klara bränder.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden har hanterat fyra ansökningar om tillstånd och dispens enligt reservatets föreskrifter:

- Nedgrävning av huvudvattenledning
- Nedgrävning av VA-ledning från Grimsta båtklubb
- Grävning av åtkomstfack för markundersökning vid gamla oljeisolerade oljekablar.
- Kärnprovborrning i samband med Förbifart Stockholm

Miljöförvaltningen har samrått i fält med Stockholm Vatten och avfall AB, Grimsta båtklubb och Trafikverket, och har lämnat synpunkter i samtliga ärenden.

Utstakning av tillfällig väg i samband med provborrningar i Grimsta naturreservat.

Undersökningar i Grimsta naturreservat

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes Kaanandammen i reservatet. Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet. Groddjurinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Hansta naturreservat

Hansta hör till Järfvafältet och ingår därmed i ett av Stockholmstraktens största strövområden. Reservatet, som inrättades 1999, har mycket skog som ansluter till naturreservat i Järfälla och Sollentuna. Södra delen gränsar till Igelbäckens kulturresevat i Stockholm. Ett område med särskilt värdefulla ek- och hassellundar är utpekad som Natura 2000-område enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Det ålderdomliga jordbrukslandskapet är i det närmaste intakt med ett stort antal fornlämningar från bronsåldern och framåt. Inom reservatet ligger före detta Barkarby motorstadium. Motocrossverksamheten avslutades den 31 december 2017.

Bostadsområdena i Norra och Södra Järva och grannkommunernas angränsande friluftsområden ligger nära Hansta. Under arbetet med Förbifarten är dock tillgängligheten till reservatet för närboende försämrade. Reservatet genomkorsas av många stigar och leder och är populärt hos orienterare och vandrare. Skolor och förskolor från bostadsområdena i Akalla, Husby och Kista nyttjar området i sin verksamhet. Tre ridstall finns kring Hagerstälund.

Under 2014 upphävdes ca fyra procent av reservatets ursprungliga yta närmast bebyggelsen i Akalla på grund av Förbifart Stockholm. Reservatets sydliga delar nyttjas även tillfälligt för anläggandet av Förbifarten.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter under året

Hansta förvaltas av trafikkontoret. Trafikkontoret har inte sökt medel ur centrala medelreserven för reservatets skötsel under 2018. Förvaltningen har besökt reservatet vid flera tillfällen under 2018. I första hand är det tre större ärenden som inneburit mycket tillsynsarbete: avstädnings av den före detta motocrossbanan, översvämning till följd av en raserad kulvert för Djupanbäcken samt orienteringstävlingen 25manna.

Järva motorklubb hade tillstånd att bedriva motocrossverksamhet till den sista december 2017. Efter att tillståndet upphört lämnade klubben efter sig anläggningar som bland annat bevattningssystem, staket och upplagda jordmassor med varierande innehåll, bland annat förorenade massor. Efter att klubben upplöst sig själv strax innan sommaren 2018 tog stadens exploateringskontor på sig att städa av området från ovan nämnda anläggningar. Avstädningskostnaden kostade närmare en miljon.

Sedan avstädningsarbetet har miljöförvaltningen med flera förvaltningar inom staden uppmanat Trafikverket att påbörja genomförandet av den kompensationsåtgärd som de är ålagda att genomföra, det vill säga, att omvandla motorbanan till "Hansta hage". I kompensationsåtgärden ingår bland annat att skapa en landskapspark med vattenmiljöer för större vattensalamander, att anlägga tillgängliga promenadstigar och ta fram skyltar om områdets fornlämningar. Villkoret om kompensation är beslutat av kommunfullmäktige år 2014 i samband med att delar av naturreservatet upphävdes för Förbifarten.

Hansta hage i Hansta naturreservat

– en kompensationsåtgärd inom Förbifart Stockholm

Hansta hage är en så kallad kompensationsåtgärd för den mark som Förbifart Stockholm tar i anspråk. Målet är att utveckla Hansta hage till en landskapspark där natur, kultur och rekreation samspelar för att stärka sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden – i enlighet med naturreservatets syften. Samtidigt gynnas även arter som är viktiga för området. Projektet bidrar även till en grötare och mer tillgänglig länk mellan boende i Akalla och Barkarbystaden.

Vad erbjuder den nya landskapsparken?
Upplev och utforska naturen
En promenad genom Hansta hage ska ge många olika upplevelser av naturen. Längs promenadstråken finns en variation mellan vattenmiljöer, blommande ängsplaner, förrämnings- och hundstråga-åkrar.
Vattnet ska upplevas på nära håll här den flacka stranden, från spångar över vattnet som rinner genom diken eller på närliggande vägar av vattenspietsarna.
Förståelse för landskapets historia
Hansta är en plats som varit bebodd under lång tid. Föremål som vittnar om att människor ska kunna ta del av de spår som finns från städer, järnvägar och broar.
Mångfald på land och i vatten
Landskapsparken ligger i en av Järfvållens dalgångar. Hansta naturreservat finns flera närliggande skyddade arter, en av dessa är större vattensalamander.
Genom nya dammar och fläckar väntas tillgå med Stordet kommer salandern att få bättre förutsättningar än vad den har idag.
Brynmiljöer och boplåtar i död ved, i stenbänken och i sand gynnar ett stort antal insekter. Pollinatörer attraheras av de blommande tätterna, växterna och husarna som den nya landskapsparken erbjuder.

Hansta naturreservat och kompensationsåtgärden

Hansta naturreservat bildades 1999 genom beslut av Kommunstyrelsen i Hansta. Det består av ett stort område med natur och kulturhistoriskt värde. Det är en av de mest värdefulla naturmiljöerna i Hansta kommun. Med Hansta naturreservat som utgångspunkt ska en landskapspark utvecklas som ett komplement till naturreservatet. Hansta hage är en del av denna landskapspark. Den ska utvecklas till en landskapspark som erbjuder många olika upplevelser av naturen. Den ska också bidra till att stärka sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden. Hansta hage är en viktig del av landskapsparken och ska utvecklas till en landskapspark som erbjuder många olika upplevelser av naturen. Den ska också bidra till att stärka sociala, ekologiska och kulturhistoriska värden.

Just nu: Enligt planering
Hösten 2019: Anläggning
Preliminärt 2022: Färdig landskapspark

Samtliga avhandlingar på uppdrag av Trafikverket, Malmö 2018

Föreslagen målbild för landskapsparken

Vill du veta mer? Kontakta
Stockholms stad
Trafikverket, 08-808 21 200
Miljöförvaltningen, 08-808 28 800
Trafikverket
Förbifart Stockholm, 0771921921

I samarbete med:
Stockholms stad

Målbild för landskapsparken Hansta hage efter avvecklingen av motorbanan, framtagen av Trafikverket i samråd med miljöförvaltningen med flera inom staden.

I början av 2018 uppmärksammades miljöförvaltningen på att det verkade vara ovanligt stora vattenmängder kring Djupanbäcken, ett tillflöde till Igelbäcken. Till slut framkom att orsaken var att den kulvert som leder vattnet från Djupan under före detta Barkarby flygfält hade kollapsat på grund av upplagda massor för Förbifarten. Därmed har vattenmassor från ett stort avrinningsområde dämats upp. Verksamhetsutövaren Züblin påbörjade länsupumpning förbi den kollapsade kulverten, men det dröjde fram till mitten av sommaren innan vattennivåerna var återställda. Översvämningen medförde problem för stallägare i Hansta, men också för beteshagar i Järfälla och i vissa skogsbestånd i Sollentuna. Samtidigt uppstod en helt ny vattenspegel och våtmark i naturreservatet som lockade såväl fåglar som fågelskådare under en rekordvarm sommarperiod!

Länsupumpningen kommer nu att fortgå till dess att upplagen avetablas. Därefter är planen att Züblin kommer att återställa vattenflödet genom att omvandla kulverten till ett öppet, slingrande dike genom intilliggande Igelbäcken naturreservat. Detta kommer att medföra såväl högre ekologiska som upplevelsemässiga värden än den kulvert som nu finns.

Översvämmade beteshagar runt Djupanbäcken i Hansta i maj 2018 till följd av en kollapsad kulvert under Barkarbyfältet.

Översvämningen medförde konsekvenser och merarbete även i ett annat tillsynsärende: orienteringstävlingen 25manna. Tävlingsarrangemanget med flera tusen tävlande och besökare beviljades reservatstillstånd redan 2017 för att kunna genomföras i oktober 2018. Problemet var att tävlingsarenan med start och mål var planerad inom det område som översvämmats. Planeringen av arrangemanget var därför osäker fram till augusti. Organisationen bakom arrangemanget var mycket engagerade och såg till att tävlingen kunde genomföras med minsta möjliga påverkan på reservatet. Man anlade också en träspång och bro utmed en av de mer fuktiga skogsstigarna som skyddsåtgärd. Den eventuella påverkan från arrangemanget på vegetationen i beteshagarna och i skogsterrängen kommer att följas upp av miljöförvaltningen även under 2019.

Anlagd träspång med mötesplats av arrangörerna för 25manna-orienteringstävling i Hansta oktober 2018.

Naturvårdande skötsel

När det gäller skötsel och skötselrådgivning under året har Bögs gård liksom tidigare år skött de större vallodlingsytorna inne i reservatet. Stallen har också haft sommarbete i hagarna, varefter att översvämningen drog sig tillbaka. Däremot har trafikkontoret inte heller detta år genomfört någon slåtter med upptag av ängsmarker kring fornlämningarna.

Trafikkontoret har heller inte fortsatt den påbörjade röjningsinsatsen kring jätteekarna i N2000-området. Behovet är akut då flera av ekarna är i dåligt skick (enligt resultat från inventeringen av ekar 2017) på grund av konkurrens och skuggning från framför allt uppvuxen asp. Det är ytterligare en av de kompensationsåtgärderna som Trafikverket är ålagda på grund av Förbifartens intrång i reservatet. Trafikkontoret har dock åtagit sig att genomföra åtgärden som bekostas av Trafikverket. Orsaken till att åtgärden inte är genomförd är att Trafikkontoret har bytt entreprenör under 2018.

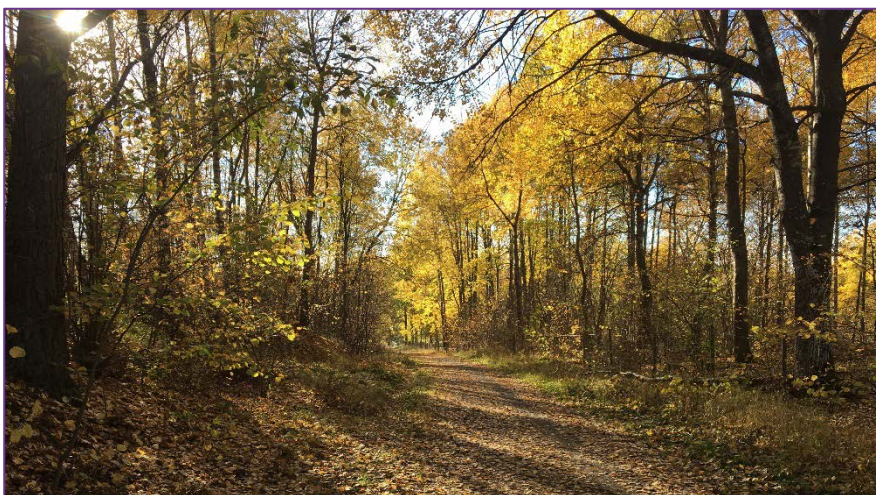
Efterlevnad av bestämmelser i Hansta

Efterlevnaden bland besökare i reservatet har enligt förvaltningen varit god, utan några kända klagomål. Överträdelser har dock skett under året.

Hysesgästen i Hägerstalunds vårdshus nekades reservatstillstånd i efterhand för olovligt uppförda anläggningar. Hysesgästen har överklagat beslutet till länsstyrelsen som ännu inte avgjort ärendet. Andra åtgärder kvarstår som verksamhetsutövaren behöver genomföra.

Miljöförvaltningens handläggning av ärendet fortsätter under 2019.

Under året har olovlig deponering hamnat skett reservatet. Ansvaret för att forsla bort avfall utan känd ägare faller på reservatsförvaltaren och innebär alltid en merkostnad.

Höst utmed Häradsvägen i Hansta.

Tillstånds och dispensansökningar

Stadsbyggnadsnämnden har under 2018 meddelat tillstånd enligt reservatets föreskrifter för grundvattenrör för Förbifarten samt avslagit ansökan om uteplatser vid Hägerstalund. Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter i nämnda ärenden.

Undersökningar i reservatet

Under 2018 har två undersökningar genomförts i reservatet som tillför ny kunskap och ger underlag för skötselåtgärder.

Södertörnsekologerna har genomfört en inventering av fladdermöss på olika platser i kommunerna på Södertörn under 2017 och 2018. Under 2018 inventerades Hansta. Totalt påträffades nio arter varav en rödlistad art: mustasch/taigafladdermus, trollpipistrell, dvärgpipistrell, större brunfladdermus, nordfladdermus, sydfladdermus (starkt hotad), brunlångöra, gråskimlig fladdermus och vattenfladdermus. Fyndet av sydfladdermus är det första i Stockholms stad! Enligt inventeringen bör även fransfladdermus förekomma i området, även om arten inte påträffades vid detta tillfälle. Områdets värden för fladdermöss är knutna till variationen av lövskogsdungar och jätteeckar samt till våtmarker och Stordiket och Djupanbäcken som troligen producerar en del insekter som utgör föda för fladdermössen

Under året har även en trädgårdshistorisk inventering av Hägerstalund genomförts och resulterat i en rapport med förslag på skötselåtgärder. Inventeringen var en kompensationsåtgärd. De mest prioriterade förslagen handlar i första hand om att staden bör ta hand om den nedskräpning och olovlig deponering som tillkommit under många år kring de olika byggnaderna vid Hägerstalund. I övrigt föreslås nyhamling av ett flertal äldre, grova askar som en akut åtgärd samt genomgående slyröjning för att få fram den historiska trädgårdens mer ursprungliga struktur och värden. Miljöförvaltningen kommer att utgå från rapporten i sin skötselrådgivning gentemot förvaltaren.

Igelbäckens kulturresevat

Igelbäckens kulturresevat inrättades år 2010. Igelbäckens dalgång på Järvafältet är till stora delar lagskyddad av de ingående kommunerna. Reservaten är viktiga länkar i det regionala grönsambandet Järvakilen. En av de sista länkarna på Barkarby gamla flygfält i Järfälla kommun har under 2018 inrättats som nytt kommunalt naturresevat.

I Stockholms del har man särskilt lyft fram de höga kulturhistoriska värdena med ett kulturresevat. Kulturresevatet erbjuder sociala mötesplatser i en lugn miljö. Fältet används av ett stort antal människor, främst närboende, förskolor och skolor, som strövområde och för många olika aktiviteter. Det bevarade kulturlandskapet ger besökaren en känsla av landsbygd. Betande kor, får och hästar uppskattas av många och vid Hästa Gård fanns fram till årsskiftet 2017/18 stadens enda jordbruk. De gamla gårdarna har ett rikt utbud av aktiviteter, inte minst för barn. Igelbäckens och koloniområdena är andra populära utflyktsmål. De öppna fälten närmast bebyggelsen används för bollspel, rörelselekar och annan ytkrävande rekreation. Fältskolan vid Eggeby gård har naturpedagogisk verksamhet för barn och ungdomar.

Granholmstoppen är en fin utsiktsplats med discogolfanläggning och servering. Vid Akalla by finns bland annat bangolf och väster om

Akallavägen en driving range för golfare. Reservatet har många välanvända stigar och gång- och cykelvägar. Generellt är tillgängligheten till området god med sex tunnelbanestationer inom promenadavstånd från fältet.

Flera förändringar pågår dock inom eller i direkt anslutning till reservatet som kommer att påverka såväl tillgänglighet till som upplevelsen av området framöver.

Tillsynsrådgivning och aktiviteter i reservatet

Trafikkontoret förvaltar reservatet, men större delen av ytan har ingått i arrendet till Hästa gård. Fram till årsskiftet 2017/18 drevs lantbruket av Naturskog AB. Sedan Trafikkontoret sade upp avtalet med dem har en upphandling av ny entreprenör pågått. Från och med oktober 2018 är Peab nu driftentreprenör, med möjlighet att ta in underentreprenörer för bland annat skötsel av vallodlingarna. Miljöförvaltningen har framfört det stora behovet av fortsatt hävd med slåtter och bete som en förutsättning för att bevara reservatets natur-, kultur- och rekreationsvärden till Trafikkontoret.

Ett positivt resultat av den nya upphandlingen är att det nu finns en naturvårdsvakt på plats som rör sig i både Igelbäcken och Hansta. Denna resurs har möjlighet att öka tryggheten och förbättra informationen till reservatsbesökare samt att snabbare rapportera in händelser av vikt och/eller överträdelser till reservatförvaltaren.

Under året har förvaltningen haft skötselrådgivning vid fyra tillfällen med trafikkontoret, varav ett även tillsammans med Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltning. Stadsdelen ansvarar för de mer intensivt skötta delarna med aktivitetsytor i reservatet närmast bebyggelsen i Akalla-Husby-Kista.

Under 2018 har miljöförvaltningen deltagit i många möten och besökt reservatet vid ett stort antal tillfällen. Det har främst varit kopplingar till redan pågående ärenden, till exempel genomförande av kompensationsåtgärder för Förbifarten, anläggandet av utomhusbadet vid Eggeby gård, rivning och avstädnings efter flyghangarer på Barkarbyfältet och planerad röjning av värdefulla träd inom Vattenfalls kraftledningsgata genom hela reservatet. Men också nya dispensärenden, uppföljning av överträdelser samt samrådsmöten om till exempel markförläggning av elledningar genom reservatet och utbyggnaden av Tenstaterrassen.

Sträcka utmed Igelbäcken där NCC har tagit ner Gunnebstängslet utmed stranden samt planterat nya lövträd som kompensationsåtgärd.

Kompensationsåtgärder som NCC har genomfört under året till följd av påverkan från upplag av jordmassor är trädgårdshistorisk inventering av Hästa gård (beskrivs under Undersökningar) samt nedtagning av Gunnebstängsel och plantering av lövträd utmed en sträcka av Igelbäcken. Stockholm Exergi har planterat ek samt uppfört informationstavla om död ved till följd av påverkan från upplag och byggbodar. Flera beslutade kompensationsåtgärder i andra ärenden kvarstår dock att genomföra.

Under året har bäver varit aktiv i reservatet med trädfällning och dämning av Igelbäcken. Trafikkontoret beviljades tillstånd från länsstyrelsen för rivning av bäverdämme och skyddsjakt, men ytterligare åtgärder kommer att krävas under 2019. Miljöförvaltningen är generellt positivt inställd till bäverns inslag i naturlandskapet. Inom kulturresevatet är dock konflikten med andra intressen som till exempel grönlingen, alltför stor i dagsläget, enligt förvaltningens bedömning.

Naturvårdande skötsel

Den löpande skötseln med vallodling och slåtter med slaghack längs stigar har fortgått i stort, däremot inte den så viktiga ängsmarksskötseln av särskilda värdefulla gräsmarker eller bete. Trafikkontoret har inte sökt medel ur centrala medelreserven för resevatets skötsel.

Ett av de dämmen som området bävrar byggt upp under 2018 i Igelbäcken.

Efterlevnad av bestämmelser i Igelbäckens kulturresevat

Efterlevnaden av bestämmelser i reservatet har varit bristfällig under 2018.

Större, enskilda överträdelser under året är utsläpp av förorenade sediment i ett av Igelbäckens tillflöden i närheten av Hästa gård. Utsläppet skedde i början av året och uppmärksammades av en reservatsbesökare. Stockholm Exergi är ansvarig för utsläppet och har i samråd med miljöförvaltningen genomfört saneringsåtgärder och upprättat kontrollprogram. Ytterligare sanering av sediment i en dräneringskulvert under åkermark är planerad under våren 2019. Någon tydlig negativ påverkan på växt- och djurliv i Igelbäcken har hittills inte kunnat identifieras, men förvaltningen kommer att följa upp frågan under de närmaste åren.

Under hela hösten har en del av reservatets mark i närheten av Hästa gård annekterats av samma person/-er med tält. Platsen är densamma som för några år sedan annekterades olovligt för tält och odling under en längre period. Efter den tidigare annekteringen återställde trafikkontoret området till vallodling och fruktlund för allmänheten. Olovliga bosättningar i övrigt fortsätter vara ett stort och återkommande problem på flera platser, främst i de västra delarna i närheten av Förbifartens arbetsområde. När avhysning och avstädnung efter ett läger har genomförts, uppstår nya läger omgående på samma plats. Nedskräpning och skadegörelse kräver löpande insatser från både trafikkontoret och stadsdelsförvaltningen.

Annektering av del av reservatet.

Klagomål om lösspringande hundar är ett annat återkommande problem. Trafikkontoret har under senhösten 2018 satt upp tydliga informationsskyltar om kopplingstväg. Även trafik i reservatet utgör ett problem som försämrar tillgängligheten och upplevelsen av trygghet i reservatet. De många vägbommar trafikkontoret låtit sätta upp syftar till att minska och kanalisera trafiken, men även dessa vandaliseras återkommande.

Andra överträdelser handlar om olovlig deponering och svartbyggen.

Tillstånds- och dispensansökningar

Miljöförvaltningen har lämnat synpunkter på fem olika tillstånds- och dispensärenden från stadsbyggnadsnämnden under 2018:

- Sondering genom schakt av elledning
- Utbyte av brunn inför Järva begravningsplats
- Markundersökning inför Järva begravningsplats
- Upplag och byggbod inför ombyggnad av Stockholm Exergis pumpstation. Dispensen var förenad med villkor om kompensation. Ekar har därför planterats och en informationsskylt om värdet av död ved har satts upp.
- Asfaltering av del av gång- och cykelväg utmed Akallälänken

Undersökningar i reservatet

Under året har en trädgårdshistorisk inventering av Hästa gård genomförts och resulterat i en rapport med förslag på skötselåtgärder. Inventeringen var en kompensationsåtgärd. De mest prioriterade förslagen handlar i första hand om att staden bör röja sly och begränsa utbredning av exempelvis syrenbuskage för att få fram den historiska trädgårdens mer ursprungliga struktur och värden. Det finns också stora behov av att laga den stensättning som omgärdar delar av trädgården och som bedöms som värdefull. Miljöförvaltningen kommer att utgå från rapporten i sin skötselrådgivning gentemot förvaltaren.

Inventering med åtgärdsförslag för trädgården vid Hästa Gård

Framsidan av rapporten från den trädgårdshistoriska inventeringen av Hästa gård från 2018.

Inom 2018 års groddjursinventering undersöktes Hästa groddamm, Skogvaktarkärret och parkdammen vid Skogvaktarkärret. Under 2019 kommer förvaltningen följa upp bevarandestatusen för småvatten inom reservatet. Groddjursinventeringens resultat kommer då utgöra ett av underlagen.

Naturminnen

Länsstyrelsen har från och med år 2014 lämnat över tillsynen på de två naturminnena som är inrättade i Stockholms stad och skyddade enligt 7 kap. miljöbalken.

Johannesdals flyttblock

Stort flyttblock intill en villa i ett bostadsområde i Vårberg.

Naturminnet består av två större granitblock med synlig höjd av 3,2 meter respektive 1,8 meter. På blocken växer bland annat stensöta och äppelmossa. Förvaltningen har inte besökt flyttblocket under året.

Flyttblock år 1969. (Foto: Bo Gustafsson, Skogsvårdsstyrelsen)

Pålsundsberget

Pålsundsberget är Stockholms läns senast bildade naturminne och inrättades av länsstyrelsen 1997. Fridlysningens syfte är att bevara både geologiska och botaniska värden. På den stora tomten som ligger mellan två 20-talshus på Heleneborgsgatan och sluttar ned mot Riddarfjärden, syns sprickbildningar och ytformer hos berget som visar hur det rörde sig för hundratals miljoner år sedan. Här finns rester av en ursprunglig Stockholmsnatur och man kan ana hur denna del av Södermalm såg ut före de stora bostadshusens tid.

Bland växterna märks blåbär, lingon, blåklocka, äkta johannesört och harstarr tillsammans med sällsyntheter som stortimjan och kvarstående eller självspridda bestånd av odlade arter som toppklocka och borstnejlika.

Pålundsparken vid Heleneborgsgatan - ett av två naturminnen i Stockholm stad

Tillsynsrådgivning och aktiviteter

Under året har miljöförvaltningen besökt naturminnet och haft en dialog med förvaltaren om hur naturminnet kan uppmärksammas och bli mer tillgängligt, samt vilken skötsel gränsmarkering som är lämplig. Det har resulterat i att Södermalms stadsdelsförvaltning gjort röjningsåtgärder, tagit fram en informationsskylt och markerat gränsen under året.

Gräns till Pålundsparkens naturminne

Bevarandestatus i natur- och kulturreseervaten

Miljöförvaltningen följer upp reseervatens bevarandestatus.

Med bevarandestatus för en naturtyp/livsmiljö menas summan av faktorer som påverkar livsmiljön och dess typiska arter när det gäller utbredning, struktur och funktion. Vid bedömningen av rekreativa värden har områdenas möjlighet till rekreation och friluftsliv samt sociala och pedagogiska värden vägts in.

En del i uppföljningen av bevarandestatus ligger utanför den operativa tillsynen men är till stor hjälp vid rådgivning till förvaltarna om lämpliga prioriteringar som både förebygger försämringar och överträdelser, samt gynnar friluftsliv och naturvärden. Under året har förvaltningen påbörjat en uppföljning av småvatten i reseervaten som kommer att fortsätta under 2019.

Stadens ekologer ser en svårighet att med rimliga resurser bedöma reseervatens bevarandestatus varje år. Påverkan och förändringar i landskap och naturmiljö sker mycket långsamt och det skulle krävas omfattande och kostsamma undersökningar att fånga upp vilken påverkan förändringar i landskapet i och utanför reseervaten har för effekt på den biologiska mångfalden. En samlad bedömning av bevarandestatus kommer därför att göras var femte år, nästa gång år 2020.